

.....

Christian Bromberger
Jean-Marc Mariottini

Vörös és fekete

A torinói derbi*

A nemzeti bajnokságokban leginkább kétféle meccs ajzza fel a szurkolói szenvedélyt: egy *távoli* ellenséggel való összecsapás, amelytől földrajzi és társadalmi értelemben a "mieink" nagyon különböznek (idetartozik például az Olympique Marseille és a Paris Saint Germain ellentéte Franciaországban, a Nápoly és a torinói Juventus ellentéte Olaszországban), és a *legközelebbi* riválissal való találkozó a helyi elsőség megszerzéséért. Minden nagy futball-nemzetnél kivételes helyet foglalnak el a "derbik" a bajnokságokban. Franciaországban, kissé helytelenül, így nevezik a szomszédos városok csapatainak találkozóit (Lille–Lens, Metz–Nancy, Marseille–Toulon, sőt, Marseille–Nice), amelyek a megyei győztes címért folynak. Ám a derbi eredetileg¹ az a meccs, amely egyazon város két csapatát állítja szembe egymással.

Kettészelt városok

E megosztás gyakorta visszatükrözi a városi lakosság főbb csoportjai közötti különbségeket, legyen szó akár évszázados vallási ellentétekről katolikusok és protestánsok között (a Celtic és a Glasgow Rangers, illetve az evertoni kék és a liverpooli vörösök között stb.), akár származási meghatározottságokról (például a Barça – azaz FC Barcelona – és az Español között, amelyben az előbbi a katalán ősiséget és függetlenségi törekvéseket

* A torinói derbi etnográfiai leírása részlete egy hamarosan megjelenő műnek: C. Bromberger (A. Hayot és J.-M. Mariottini közreműködésével) *A futballmeccs. A szurkolói szenvedély etnológiája Marseille-ben, Nápolyban és Torinóban*. Párizs, Maison des Sciences de l'Homme. A torinói kutatásra 1986-ban került sor. A Juve és a Torino akkor még a régi Stadio Comunale-ban játszott, ez lett megfigyelésünk színhelye. (Azóta, az 1990-es világbajnokságra, felépítették az "Alpok" stadiont a városon kívül.)

személyesíti meg, míg az utóbbi a kasztíliai közalkalmazottak és andalúz SEAT munkások rokonszenvének örvendhet²). A helyi rivalizálás okai között Olaszországban is föllelhetjük a nagy társadalmi különbségeket, de gyakran kevésbé egyértelmű formában, mint más európai nagyvárosokban. A szurkolói kultúra, az ellentéteket gyártó gépezet, mely a világ kettéosztására hajlamosít,³ megszilárdítja a határokat, ha a hovatartozás önmagában nem volna elégséges.

A félszigeten a derbi mindenekelőtt a három északi nagyváros, Genova, Milánó és Torino ügye. A genovai Sampdoria⁴ az FC Genovával áll harcban, a milánói Inter(nazionale) az AC Milánóval, a Juventus pedig a Torino Calcióval. E három ellentétpárban van annyi közös vonás, hogy – R. Grozio és M. Flamigni nyomán⁵ – összevethessük őket az elemzésben. Valamennyi esetben – ahogy a csapatok nevének hangzása és neme is hangsúlyozza – egy férfias világ feszül neki egy nőiesnek (*la Samp* és *il Genoa*, *l'Inter* és *il Milan*, *la Juve* és *il Torino*). Az egyik oldalon azok a csapatok találhatók, amelyeknél elmosódik a városhoz tartozás, a másikon pedig azok, amelyek büszkén kötődnek városukhoz. Ezt az egyezést és ellentétet alapuló játékot a csapatokat jelképező színek is hangsúlyozzák: a vörösnek, azaz, a szenvedély színének különböző árnyalatai a Genovánál, a Milánónál és a Torinónál, illetve a komorabb színek, így a fehér, a fekete, a kék a vetélytársaknál. A szín eltérések nemcsak a "szomszédvártól" való elkülönülést igényt hordozzák, hanem megtestesítik azt a kétféle kapcsolatmódot is, ahogy a focihoz, a városhoz, a történelemhez kötődnek. Az egyik csoport klubjai a helyi jelleget hangsúlyozzák; ezeknél a lokális identitására támaszkodó tősgyökeres lakosság szenvedélyesen ünnepli vastag falakkal körbevett városát: a Genova, a Milan és a Turin (a Torino 1906-ban alapított elődje) az ősök törvényes letéteményesei ebben a vetélkedésben. Az ellenfelek egy merőben más világot képviselnek: a hagyománnyal az újítást, a befelé fordulással a nyitottságot állítják szembe, s gyakran függetlenítik magukat a helyi színezettől (minél inkább távolodunk a város központjától, annál több támogatójuk akad). Ellenfeleik nosztalgikus, múltba néző, gyakran mélabús odaadásával szemben a jövőbe vetett merész hitet jelentik meg.⁶ Így, ha a Genova szurkolói a "*La leggenda continua, la realtà è finita*" ("A legenda folytatódik, a valóságnak vége") mondatot írják a falakra, a Sampdoria szurkolói a "*La nostra non è leggenda, è realtà*" ("A mi történetünk nem legenda, hanem a valóság maga") mondattal válaszolnak. Végül is, ezek az ellentétek jól körülhatárolható társadalmi világokat jelképeznek: az arisztokratikus gyökerű és hagyományú Samp, Inter és Juve az ipari nagyvárosokba újonnan bevándorolt lakosság zászlóvivőivé váltak; ezzel ellentétben, a megalapításukkor az alsóbb rétegeket vonzó Genova, Milan és Torino szurkolói ma leginkább a városi középrétegekből⁷ kerülnek ki. E különbségek ellentétes szurkolói stílusokban fejeződnek ki: a Samp, az Inter és a Juve rajongói fegyelmezettebbek, távolságtartóbbak (az Inter szurkolóiról azt szokták mondani, hogy "adják a bankot"), míg a többi, populárisabb szurkolótáború csapat hívei lelkesebbek és minduntalan feltétlen híúságukról tesznek tanúbizonyságot.

Ennek, az Észak-Olaszország három ipari nagyvárosára jellemző, szembenállások és azonosulások révén kialakuló rendszernek a föltételezése nem pusztán értelmiségi okoskodás. A szurkolók tökéletesen tisztában vannak vele, és kifejezésre is juttatják, hogy melyik táborba tartoznak ebben az antagonisztikus kötődések szövődékéből álló világban. Így jön létre, az elkerülhetetlen civódásokon túl, az olasz futballélet kettős felosztása. Egyes csapatok szurkolói más csapatok ellenségei. Az azonos táborba tartozók a vasárnapi

meccseken segítik egymást: ha a Genova Torinóban a Juventusszal játszik, a Torino szurkolói kimennek a meccsre, hogy drukkoljanak a Genovának, és fordítva: a Juve rajongói is ott vannak a stadionban, és a Sampdoriának szurkolnak, ha a Samp Torinóban az FC Torino ellen focizik. Torino–Juventus: vajon mik ennek az évenként kétszer kulmináló ősi ellentétnek az okai, és milyenek a sajátos megnyilvánulásai?

A bika és az öreg hölgy

Itt kevesebb a kétértelműség, mint máshol: a két torinói klub ellentétes nemű. Azok a gúnynevek, amelyeket a szurkolók nyomatékosan és tréfásan rájuk aggatnak, ezt a megingathatatlan különbséget hangsúlyozzák. Az FC Torino a "Toro", azaz a Bika, mely a férfias erőt szimbolizálja, és amelynek sajátos tulajdonságait festmények, rajzok emelik ki. Ezzel szemben a Juve a nőiesség különböző vonásait viseli magán: így a *fidanzata dell' Italia* ("Olaszország menyasszonya") fiatalos vonzerejét, vagy a *vecchia Signora* ("öreg hölgy") méltóságát, ahogyan tisztelettel és a név eredeti értelmével ellentétesen nevezik [juventus=ifjúság – a szerk.]. De a Juve jelentéstartalma ugyanúgy vonatkozhat egy *amante* ("szerető") tiltott charme-jára és egy *Sudista* ("déli nő") egzotikus jegyeire is. Ezek a nembéli és minősítésbéli különbségek, melyeket a szurkolói retorika, az ellentéteket kiélezendő, szándékosan felnagyít, a lét kétfajta szemléletmódjára vezethető vissza.

A Toro egy főváros elmúlt nagyságának és egy nagy klub letűnt dicsőségének nosztalgikus ünneplése. A *passione granata* (a gránátvörös lelkesedés, a csapat színe után) mélyen gyökerezik egy hősiesség múlt kultuszában. A szurkolók büszkén emlegetik azt az ellenállást, melyet a napóleoni hadakkal szemben a torinóiak tanúsítottak városuk 1796-os ostroma során, büszkék arra a zseniális megoldásra, amit végül is kieszeltek az ostromgyűfű áttörésére (folyosókat ástak, és rajtuk átlopózva hátbatámadták a várost körülvevő francia csapatokat). A háború vészterhes óráit idézik, amikor a stadion lelátóin a *Granaták* Mussolini-ellenesnek vallották magukat. És mindenekfelett dicsőséges futballmúltjukat éltetik, amelyet súlyos dráma szakított félbe. A húszas évek derekától a háború befejeződéséig a Toro egyike volt a bajnokság élesapatainak; 1948-ban már hatodszor nyerte meg a *scudettót*, amikor egy tragikus esemény véget vetett e csodálatos periódusnak: 1949. május 4-én a játékosokat szállító repülőgép Torinótól nem messze a Superga dombnak ütközött; azóta a Toro-drukkerek minden évben elzarándokolnak a tragédia színhelyére. Ez alkalomból minden szurkoló (*tifosi*) klub koszorút helyez el a síremléken, és részt vesz az emlékmisén. 1976-ban, harminc sikertelen év után, az FC Torino első helyezettként fejezte be a bajnokságot. Ebben az évben a supergai zarándoklat "hihetetlen dologgá" (*una cosa incredibile*) változott: 10 ezer ember gyalogolt el a domb tetején álló és ez alkalomra kivilágított bazilikához. Az elmúlt évtizedekben más tragikus események is hozzájárultak ahhoz, hogy a Toro szurkolói a balsors áldozatainak érezzék magukat: így például Gigi Meroni halála, aki a hatvanas évek Torójának és olasz válogatottjának nagy reménysége volt. Meroni edzészről kijövet szenvedett halálos autóbalesetet. Azóta is a dicső balsors jelképe ő. A szenvedés és a csapathoz a végső kudarcig is kitartó elkeseredett ragaszkodás egyaránt e balszerenesség múlt érzelmi árának tekinthető. Ez az, ami egyedülállóvá teszi a *tifoseria granata* (gránátvörösök) szurkolói stílusát. A legrosszabb, amit egy torinói szur-

A könyvtáros és a Signora

"Az ember itt a Juvét veszi feleségül." Ezt a hagyományos fordulatot, mely a militáns elkötelezettséget és hűséget fejezi ki, Leopoldo a levele alján használta. A Signora az ő egyetlen élettársa. Pedig ezt az ötvenkét éves szárd embert gyermekkorában semmi sem készítette a foci iránti szenvedélyre és a fekete-fehér szín szeretetére. Apja kereskedő Cagliari közelében, és hozzátartozói is csak mérsékelten érdeklődnek a helyi csapatok és az olasz bajnokság iránt. "Beszéltünk persze egymás között a Juvéről, de csak úgy, mint a Milanról vagy az Interrel. Nem volt még akkoriban kedvencem, nem drukkoltam egyiknek sem."

Amikor Leopoldo Torinóba érkezik, ahol az Országos Könyvtárba kap kinevezést, nem válik rögtön a Juve megszállottjává. Szüneteltetve lassan ébred, ám harmincas éveinek végén kiterelbényesedik, mégpedig egyfajta érzelmi robbanást követően, a Juve nagy kudarca után. 1965. június 23-án a Juventus a magyar Ferencvárost fogadja a Vásárvárosok Kupájának döntőjében (ebből lesz később az UEFA-kupa). A fekete-fehérek uralják a játékot, de végül is 1:0-ra kikapnak. Ez maga a győzelem: a Juve az első csapat, mely otthonában európai kupadöntőt veszít. "Ezután kezdtem igazi szeretetet érezni a csapat iránt." Leopoldo Juventus iránti érzelmei nem csupán ezekre a körülményekre vezethetők vissza: "Valójában két út vezet ahhoz, hogy az ember fekete-fehér tifosóvá váljon. Először is különbözni akar az őslakosoktól; kezdetben egyébként a Juve egyetemi csapat volt, melynek arisztokratikus beütése még mindig érzékelhető." Egyedül érkezik vidékről a nagyvárosba, elbűvöli a Signorát övező aura, és habozás nélkül ezt a táborát választja magának.

koló csapata játékosainak fejébe vágja, hogy nem szenvednek annyit a pályán, mint ők a lelátókon, és hogy nem gyűlölik annyira az ellenfelet – mindenképp a Juvét –, mint ahogy ők. A kötődés csillogó jele, mely a vereségeken túl a szurkolókat (*tifosi*) a klubjukhoz láncolja, az a jelmondat, melyet a *Legione granata* (a Gránátvörös Légő, egy szélsőséges csoport) talált ki: "*Quando tutti tradiranno, solo noi rimarremo fedeli!*" ("Amikor mindenki megcsal majd, egyedül mi maradunk hűségesek hozzád!").

A Toro mögött a városközpontban lakó tösgyökeres lakosság áll, kisiparosok, kereskedők, alkalmazottak, kisvállalkozók, de e csapatnak szurkolnak a Veneto tartományból és Dél-Olaszországból régen betelepültek is, akik mára teljesen beilleszkedtek a helyi társadalomba. Számukra a Toro színeire való csatlakozás a beilleszkedés nehéz folyamata során egyfajta átmeneti rítust jelentett. Ők az elsők, akik a *Juveniniket* (a Juventus szurkolóit) "*bastardi*"-nak (fattyak) vagy "*cugini*"-nek (kitagadott unokatestvér) nevezik. Beppe, a "*Fedelissimi*"-k karizmatikus vezetőjének egyik tanácsadója, igencsak megveti azokat a bevándorlókat, akik a Juve szurkolótáborát erősítik. Aztán bevallja, hogy maga is fogiai születésű, de befogadó városával immár egy megtért lelkesedésével azonosul. A *passione granata* másik ösztönző eleme a Fiat hegemoniája iránt táplált negatív érzés: a cég tisztviselői, szellemi függetlenségüket kifejezendő, csakúgy, mint e vállalatbirodalom alkalmazottjai előszeretettel szurkolnak a Torónak. Sokatmondó tény, hogy a nyolcvanas években az az egyik torinói munkásnegyedből származó self made man S. Rossi volt a klub elnöke, aki egy Fiatnak dolgozó gyárat irányít. A Toro helyi beágyazottságának jele a szurkolói klubok nagy száma a városban, illetve körülötte: a mintegy huszonöt ezer tagot számláló 222 Torino-klubból 24 található Piemonte tartomány fővárosában és 68 vidéken,

Szurkolóként elkezd részt venni a Juventus Torino életében, és rövid idő alatt a szurkolói karrier minden lépcsőfokán végigmegy. Az elnök, egy tejtermékekkel kereskedő ember, hamar felfigyelt erre az "ügyvédre", akit akkoriban neveznek ki az Országos Könyvtár igazgatóhelyettesének. Bizalmas tanácsadóinak egyikévé teszi, és rábízta az utazás és jegyeladás megszervezésének kényes feladatát. E pillanattól a Juventus-klub központja Leopoldo "második otthonává" lép elő. "Szinte minden este ott vagyok. Mindig van teendő. Az a kivétel, ha nem megyek le. Gyakran ott is vacsorázom." Viszafogott, derűsen fogadja a jegyeikért jövő szurkolókat, s ha szükséges, mintegy beilleszkedését bizonyítandó, piemontei dialektusban is képes beszélni velük. A hétvégeket is szenvedélyének szenteli: "Az itthoni meccsek szombat déltől vasárnap estig kitöltik az időmet, vasárnap reggelig a meccs előkészítésével, majd a máshonnan érkező Juventus-csoportok fogadásával foglalkozom; ha 'baráti' csapattal játszunk, megesik, hogy ebédre is vendégtől látjuk vezetőiket. Délután a meccs, este a meccs utáni vacsora, s közben a sportműsorokat nézzük a tévében." Ő intéz minden utazást: "Néha húsz óra buszozás, igazi fizikai erőpróba."

Leopoldo külsőségekben nemigen jeleníti meg rajongását. Hovatartozásának jele egy fekete-fehér toll és egy jelvány, amit a zakója hajtokájára tűzve visol. A látón alig fejezi ki érzelmeit, még akkor sem, ha igazságtalan egy döntés, vagy kimarad egy nagy helyzet. Főleg a játékosok komolytalansága keseríti el: "Azt megértem, hogy a Juve is veszíthet, ez normális, az a lényeg, hogy ne törjek le... De ha azt látom, hogy nemtörődöm módon játszanak, hogy könnyelműségből nem tartják be a taktikai fegyelmet, az felháborít. Ilyenkor letörtnek érzem magam, és ez az állapot akár több napig is eltarthat." Így zajlik az Országos Könyvtár igazgatóhelyettesének élete a könyvek igazgatása és a Signora iránt érzett szenvedély között. A férfiak egymás között a Juvét "szeretőnek" nevezik. Leopoldónak valóban olyan e csapat, mint egy nő: a mindennapos gondoskodás, keserűség és szeretet tárgya.

míg az egyébként nagyobb hatósugarú és nagyobb presztízsű Juve csak ötöt mondhat magáénak a városban és 41-et a megyében.

A "vecchia Signora" merőben más világot képvisel, mint a Toro. A dicső múlt iránti nosztalgiával és a jelen bizonytalanságaival szemben a Juve egy győzedelmes és sikerre született csapat fenségességét hordozza magában: elnyerte már az elnyerhető nemzeti és nemzetközi címeket, és valóban rendkívüli győzelmi lajstrommal dicsekedhet: 22 *scudetti*, 7 olasz bajnoki győzelem, 4 európai kupagyőzelem (a BEK-ben, a Kupagyőztesek Kupájában, az UEFA-kupában és a Szuperkupában), és végül, mindennek megkoronázásaképpen, győzelem az Interkontinentális Kupában. Ez egy gazdag klub, mely könnyedségét, erejét, infrastrukturális megalapozottságát a Fiat irányítóinak, az Agnelli családnak köszönheti, mely az 1920-as évektől patronálja a csapatot.⁸ A Juve működés módja és játékstílusa ennek az arisztokratikus és nagyipari kultúrának a jegyét viseli magán. A Torino anyagi hátterének viszonylagos szerénységével és kombattáns játékmódjával szemben áll a *Juventus stile*, más szóval az E. Agnelli által kitalált modell, melyet a három S betű szimbolizál: semplicità, serietà, sobrietà. Azaz: egyszerűség, komolyság, józanság. Ezt a bölcsességet kiegészíti egy jelszó, melyet ugyanaz az E. Agnelli szeretett volt ismételtetni: "Una cosa fatta bene puo essere fatta meglio" ("Egy jól megcsinált dolog még jobban is meg lehet csinálni"). A Juventus belső működése pontosan tükrözi a szigorú és a fegyelemnek e modelljét. A klubok nagy részének történetét tarkító válságokkal szemben a Juve rendkívül stabilnak tűnik: az 1923 és 1989 között eltelt 66 évben mindössze hat elnöke van (összehasonlításképpen: a Nápoly az 1927-től 1989-ig terjedő

62 év alatt 25 ízben cserél elnököt). A Juvéban nincs botrány vagy licitálgatás egy-egy játékos megszerzéséért. Ez egy tiszta klub ("*una società chiara*"). Erre a követelményre gyakran felhívják a vezetők a figyelmet; így történt ez az 1961. június 5-én tartott közgyűlésen is, ahol U. Agnelli imígyen közölte elvárásait a következő szezonra vonatkozóan: "Semmi örült kaland, semmi konkurálás a többi csapattal, amelyek hajlandók tízszer annyit fizetni, mint amennyit a játékos valóban ér." E szellemben a csapat tagjait arra is felszólítják, hogy ügyeljenek megnyilatkozásaikra és viselkedésükre. Elvárják tőlük, hogy csoportos utazásaik alkalmával nyakkendőket viseljenek, hogy kerüljenek minden vitát a klubon belül és a klubot illetően, és hogy ne adjanak kétes interjúkat. Alkalmanként írásban is figyelmeztetik őket ezekre az elvárásokra. 1976 augusztusában például valamennyi játékos levelet kapott G. Bonipertitől a villar perosai edzőtáborban (Villar Perosa egy piemontei mezőváros, ide teleptették az első Fiat gyárat a század elején). Az elnök arra kérte őket, hogy kerüljék a cigarettát, csupán egy pohár bort igyanak étkezésenként, és tartózkodjanak a tiszteletlen kijelentésektől. A játékosoktól azt is elvárják, hogy családi életük is lehetőleg rendezett legyen. Ha pedig egyesek túlon túl sokáig maradnak nőtlenek, a klub alkalmasint házasodásra is buzdíthatja őket.

E fegyelem-modell az arisztokratikus elegancia kánonjával párosul: meg kell mutatkozni a csapat mezén is; a játékosoknak, a cég imázsának megfelelően, nagyurakként kell viselkedniük; a fair play, a bíró ítéleteinek tiszteletben tartása – ezek a kulcsszavak. Ennek az étosznak a jelképe J. Charles, egy gall játékos, akinek az 1957-es Juve–Torino meccs alatti lovagi tette bevésődött az emlékezetbe. Miután lefejelte Brancaleonit, a gránátvörössök háttvédjét, Charles felsegítette ellenfelét, és egészen addig vele maradt, amíg az ápolók oda nem érkeztek, holott a bíró nem állította meg a mérkőzést. E választékos viselkedésnek a *Juventus stile* másik jellegzetességével, a gyakorlati hatékonysággal kell összekapcsolódnia. A lényeg nem valamiféle *l'art pour l'art* játékmód – azaz a gólözön és a trükkös megoldások –, hanem a győzelem. Taktikai egyszerűség, védekezési fegyelem, a gólhelyzetek hatékony kihasználása – ezek a csapat stílusának meghatározói.

A Juve kisugárzása nem csupán a csapat sikereinek tudható be, hanem annak a jelképes erőnek is, amely ipari támogatóinak regionális korlátokon túllépő jellegéből adódik. A fekete-fehér klub jellegzetes szurkolói nem a tősgyökeres lakosok közül kerülnek ki, hanem a Dél-Olaszországból újonnan érkezett bevándorlókból⁹ (innen ered a "*Sudista*" gúnynév) és az egyetemistákból, akiknek horizontja túlnyúlik a városhatárokon. És rengeteg Juve-rajongó található Olaszország és a világ más pontjain is. Az ő számukra a "*vecchia Signora*" egyfajta sikermodellt jelenít meg.

Ez az egyetemes kisugárzás az országon belül és kívül működő 1166 Juventus-klub meglétében is kifejeződik. Ez a szám világcsúcs a szurkolói egyesületek listáján. Olaszországban nincs olyan megye vagy vidék, ahol ne lenne legalább egy fekete-fehér szurkolói klub. A rómainak például mintegy ezer tagja van. Dél-Olaszországban, ahol rosszul tűrik Észak dominanciáját és arroganciáját, visszafogottabb a rajongás, ennek ellenére Campania tartomány nem kevesebb, mint harminc ilyen klubot számlál, amelyből kettő épp Nápolyban található. A helyi horizonton túlmutató szenvedélyt jellemző tény, hogy Piemonte tartomány kevesebb Juve szurkolói klubot mondhat magáénak (136), mint Lombardia, ahol a 278-ból három Milánóban és 69 a milánói térségében van. Végül, a klub nemzetközi hatásának bizonyítéka és a világban szétszóródott olasz emigránsok jelenlétének jó mutatója, hogy 11 országban találunk Juventus-klubokat: Németországban, Belgi-

umban, Franciaországban, Nagy-Britanniában, Máltán, Svájcban, San Marinóban, sőt, Kanadában, Dél-Afrikában, Nigériában és Thaiföldön is. Franciaországban öt van belőle: kettő Nizzában, egy-egy pedig Párizsban, Anneville-ben (Lotharingia) és Échirolles-ban (Grenoble mellett).

Némi nagyvonalúsággal úgy is fogalmazhatunk, hogy a Toro és a Juve szembenállásában a balszerencse a szerencséével, a múlt a jelennel és a jövővel, a lokális az univerzálissal konfrontálódik. A csapatok edzésre használt sportlétesítményei, a két tábor útvonala, melyen a szurkolók eljutnak a *Stadio Comunale*ig, és még inkább az, ahogy a tribünök megoszlanak a vörösek és a feketék között, mind-mind e kettősséget mutatják.

A Toro játékosai naponta egyszer vagy kétszer egy ütött-kopott, roskadozó létesítményben, a Filadelfia stadionban edzenek, melyhez azonban a gránátvörös szurkolók mélyen kötődnek, hiszen ez a klub szent helye, a születés pillanatának tanúja: egykor minden itt kezdődött. A Juvéok a Campo Combiiban készülnek. Ez a stadion a harmincas évek egyik sztárjáról kapta a nevét, aki tagja volt az egymás után ötször bajnokságot nyert csapatnak. E létesítmények a *Stadio Comunale* két oldalán állnak. A Filadelfia délre, a vele azonos nevű utcában van, a Campo Combi pedig a Corsóval párhuzamos Giovanni Agnelli utcában található, melyet a Fiat alapítójának és a Juve első elnökének apjáról neveztek el. A két tábor a *Stadio Comunale*n belül is élesen elkülönül egymástól. A déli karéj – a Filadelfia – a "fekete-fehérek" kizárólagos birtoka, az északi karéj – a Maratona – a gránátvörösöké. Olyan ez, mintha a szurkolók fordított világot teremtettek volna: a Maratona a saját maga képviselte városnak, a Filadelfia pedig az általa megtestesített külvárosnak és régióknak fordít háttal. E kettős felosztás másik térbeli sajátossága, hogy a szurkolótáborok tagjai általában más utcákon és más tömegközlekedési eszközökkel jutnak el a stadionba az őket megillető helyekre. Így a két tömeg mindvégig elkülönül egymástól.

Egy helyi becsületbeli ügy

Bárhogy szerepeljen is a két klub a bajnokságban, az évenkénti két derbi teljes szurkolótáborukat mozgósítja. A torinói csapatok 190. összecsapásán bizonyára nem az a tét, hogy melyik előzze meg a másikat a tabellán: 1986. február 23-án a Juve arcátlanul pöffeszkedik a bajnoki tabella élén, miközben a Toro 10 pontnyi behozhatatlan különbséggel marad el tőle. A derbi tétje más értékben keresendő: a helyi presztízsről van szó. És ebben a szurkolók nem ismernek tréfát.

A játékosok, a nagy sztárok, akik többségükben csak rövidebb-hosszabb ideig vesznek részt egy klub életében, kevésbé érzik át az esemény intenzitását, mint a szurkolók (*tifosi*), akik a nagy visszavágásra vagy az ellenfél újabb megalázására készülnek. Ha négy nappal a meccs előtt kimegyünk a Filadelfiába vagy a Campo Combiiba, föltűnő, mekkora a különbség a pályán nyugodtan és módszeresen edző profik és a pálya szélén izgult szurkolók között, akik csapatuk biztatását a riválisoknak címzett szívdalmakkal nyomatékosítják.

A találkozó előtt két nappal a csapatok a városkörnyék egy nehezen megközelíthető helyére utaznak, hogy befejezzék felkészülésüket. E "visszavonulások", ahonnan a játékosok feleségei is szigorúan ki vannak tiltva, arra szolgálnak, hogy a természet ihletésére

Mamma Juve

Valeria B. nyugdíjas tanítónő. Úgy vigyáz a Juvéra és gyermekeire, mint egy figyelmes nagymama. Minden edzésen ott van, és az elején mentolos cukorkát ad G. Trappatoninak, akinek ez a kedvenc ínyencsége. Minden héten süteményt készít valamelyik játékosnak. Így szép sorban mindenki megkapja a saját szájíze szerint elkészített tortáját a hozzáfűzött személyes üzenet kíséretében, melyet a Mamma mindig közvetlenül az utazások előtt ad át. Ám ebben még nem merül ki a nagyanyai gondoskodás. A Mamma tudja, mikor van a játékosok és a klubvezetők születés- és névnapja, és sohasem mulasztja el felköszönteni őket. Újévre képeslapot küld nekik és a csapat régi játékosainak, és fekete-fehér csikos zászlócskákkaal díszített juventino karácsonyfát állít otthonában. Amikor valamelyik játékos apa lesz, babakelengyét köt a gyermeknek. A múlt letéteményeseként vagy tucatnyi albummal rendelkeznek, melyben fotókat, verseket, dedikációkat s a csapatról, illetve a csapattal kialakított kapcsolatáról szóló cikkeket őrizget.

Ez a szentimentális történet az 1930-as években indul. A tehetséges családból származó tizenéves Valeria a Juventus Tenisz Klubba jár, amely a foci pályá mellett található. Látja felnőni a korszak csillagait (Caligaris, Combi, Roseta), és ismeretséget is köt velük. Igazi fiatal lány, juventina ő; lelkesedésében anyukája is osztozik, aki – hogy "örömet okozzon lányának" – maga is szívesen azonosul a fekete-fehér színekkel.

Jó házasságot köt a Fiat egyik alkalmazottjával, de – semmi sem tökéletes! – a férj a családi hagyományoknak megfelelően a Torónak szurkol (minden testvére granata, azaz gránátvörös): "*Un tifoso del Torino ma molto signore*" ("a Torino szurkolója, de igazi úr") – teszi hozzá gyorsan. Valeria nagyon is azonosul azokkal az arisztokratikus értékekkel, amit a Juve megtestesít: tartózkodó magaviselet, diszkréció, előkelőség. Stíluscsménye megtiltja, hogy "*sboccato*" ("közönséges, szemérmetlen") és "*maleducato*" ("neveletlen") legyen valaki. Megjelenése mindig makulátlan: rövidre vágott haj, korrekt viselet, udvariasság. A jelenlegi vezetők közül mindenekelőtt F. Morinit, a sportúgazgatót tartja nagyra, aki egy "milordra hasonlít, azt hinnie az ember, hogy angol", míg a játékosok közül G. Scireát, aki olyan "kifinomult, jólnevelt, jó és szerény úriember". Ez az előkelő ízlés nem teszi lehetővé, hogy olyan csapatnak szurkoljon, amelyben "mondjuk meg őszintén, az egyszerűbb emberek vannak többségben. Hajdanán kevesebben voltunk." Röviden: Valeria inkább a "vecchia Signorát" kedveli a "Sudistával" szemben.

hátat fordítsanak a világnak, és szellemileg elmélyüljenek. A helyváltást a klubok szimbolikus hovatarozása és története alakította: a Juve, ahogy azt már említettük, Villar Perosa hegyvidékes tájaira húzódik vissza, az Agnelli család birtokára, oda, ahová az első Fiat gyárat telepítették, míg a Toro Asti mellé, Piemonte tartomány szívébe távozik. A visszavonulások erősen ritualizált időszakai arra is alkalmasak, hogy – a szurkolók és a média esemény közeledtét jelző larmájának crescendójától távol – erősítsék a csapatszellemet, előcségtssék az összpontosítást és a lazítást. A program az edzésen és a taktikai megbeszéléseken kívül kártyapartikból, tévénézésből és az összetartozás érzésének fokozását szolgáló sétákból áll; ha a legutolsó találkozó győzelmet hozott, a visszavonuláskor az útvonal ugyanaz marad, ám ha a múltkori meccsen a sors nem volt kegyes a csapathoz, másik utat választanak. A mérkőzés előestéjén a Toro játékosai közösen vesznek részt a hétérai misén.

Ezzel a csöndes koncentrációval ellentétben a városban fokozatosan nő a felfordulás. A szurkolók készülődnek. A meccsre gondolnak, az előző derbiket idézik, a legbuzgóbbak

A gránátvörös férjjel kötött házassága hajnalán – úriember ide vagy oda! – a fiatalasszony kifejezésre juttatta feltételeit: férjét "ünnepélyesen" figyelmeztette, hogy leendő gyermekeik csak juvások lehetnek. És az anyai befolyásnak köszönhetően két lányuk valóban "tifose bianconere" (fekete-fehér szurkoló) lett, az egyik erőteljesebben (a klub dicsőségét hirdető verseket írt), a másik visszafogottabb formában. És mintha a történelem ismételné önmagát: egyikőjük egy granatához ment feleségül, ám olyanhoz, aki az úriemberségtől igen távol állt. Valeria bizony kevés rokonszenvet is érez "az iránt az ember iránt". Íme, a szinte tökéletesen szimmetrikus családregegyen partitúrája: a nők a Juvénak, a férfiak a Torónak drukkolnak. E megoszlás ugyan kétségteljesen feszültségeket idéz elő, ám alapjaiban mégsem teszi tönkre a családtagok közötti kapcsolatokat.

Valeria korán elveszti férjét: még a hatvanas évek elején. Attól kezdve dolgozni kényszerül, hogy felnevelhesse két lányát. Ettől kezdődően alakulnak át a Juve iránti érzelmei szenvedélyes szeretetté. Mintha az állandó gondoskodás révén próbálná újjászőni érzelmeinek és társadalmi identitásának elvesztett szálait. Ezután mindenhol feltűnik, a pálya szélén, az öltözőkben, a játékosok és edzők környékén, akik befogadják és tisztelik őt: "Seireák, Farinóék (a klub egy másik sztárja) meghívtak magukhoz. Boniperti, az elnök, kitüntetéssel jutalmazott. Az újságírók még Rómából is eljönnek ide, hogy találkozhassanak velem." Az elismerés nagyon fontos számára, ezért különösen érzékenyen érintik a kudarcok: még ma is dühöng, hogy lemaradt arról a fényképről, amelyen nerchundájában Boniperti elnök mellett állt. Ám a kellemetlenségek ellenére is sikerült híressé válnia, ennek minden előnyével és hátrányával: "Amikor a Juve veszít, hétfőn nem megyek az utcára, nehogy gúnyolódjanak rajtam."

Élete alkonyán a "Mamma Juve", ahogy őt nevezik, továbbra is elárasztja a csapatot figyelmességével. A létfonosságú meccsek előestéjén nyakába veszi a várost, és gyalog megy el gyertyát gyújtani a Santuario della Consolata templomba. Mindannak ellensúlyozásaként, amit a csapatért tett, egy nagy tervet dédelget magában: "Megígérttem Bonipertivel, hogy valamennyien ott lesznek, amikor meghalok... Zászlóval jönnek majd, a játékosok is, a szurkolók is. És ne azt mondják, amit ilyenkor mondani szokás, hogy "derék asszony volt", hanem azt, hogy egy "igazi Juve tifosa volt"! Legyenek ott mindnyájan, és ha lehet, a Juventus himnuszát énekeljék."

rosszul esznek, és alig alszanak valamicskét. Ez az általános feszültség egyénenként különböző formában vezetődik le. Sokan, beleértve a vezetőket is, elkötelezettségük komolysága ellenére távolságtartók és visszahúzódnak tudnak maradni. Fabrizio, a "Granata Korps" (a gránátvörös brigád) vezetője, miközben hű akar lenni övéihez is, a század gyermekeként távolságot is akar tartani: "mindent összevéve jó dolog, ha egy téli vasárnap délután elmegyünk a stadionba, hogy a csapatnak drukkoljunk, és hogy akciózzunk egy kiesít a haverokkal. ... A sípályákhoz vezető utak mindig zsúfoltak, egyik diszkó olyan, mint a másik, és különben is, a meccsen való részvétel még nem zárja ki, hogy utána ezekre a helyekre is elmenjen az ember. Ráadásul, a nyári szünetben mi is utolérhetjük magunkat, és elmehetünk nyaralni, mint bárki más." Massimo, a "ragazzi della Maratona" vezetője is a közös ügy iránti töretlen hitének ad hangot, de a lelátót saját fontosságának elismertetésére is igyekszik fölhasználni: "Hogy a szurkolás célja az volna, hogy nyerjen a csapat? Ebben hiszek is, meg nem is. Én azért megyek ki a meccsre, hogy a zászlókkal meg az ilyesmikkel egy látványos dolgot hozzak létre. Rögtön látni, kik a legerősebbek; van egy rangsor. Ha szépet csinálsz, a televízió fölveszi és bemutatja, így más klubok hívei is megnézhetik, mire vagy képes." A szuperderbi eszményi alkalom arra, hogy a szurkoló

megismertesse és elismertesse magát. Összemérettetés az ellenfél szurkolóival: ez a sava-borsa ezeknek a "sok munkát, önfeláldozást és pénzt igénylő"¹⁰ küzdelmeknek.

Ez a harc nem improvizáció sehol a világon – itt sem. A drukkerek valamennyi csoportja – miközben persze tiszteletben tartja az iparosodott nagyváros viszonylagos fegyelmét – fölvilantja az előadásban sajátos színeit. A "hivatalos" és "szélsőséges" "tifosi klubok" főbb képviselői három–négy nappal a meccs előtt összegyűlnek, és megállapodnak a közös stratégiában. E vezérkari értekezlet során osztják el a feladatokat, határozzák meg a szlogenek és transzparenszek szövegét, a megkoreografált mozgásváltozatokat és látványos újításokat, amelyek ennek az összecsapásnak a különleges hevességét hivatottak hangsúlyozni. Az irányelvek ismeretében nem marad más hátra, mint megvásárolni a felhasználandó anyagokat, és kivágni a jelvényeket. Az előkészületek összkiadása tetemes: a tagdíjakból, a stadionban szervezett gyűtésekéből és a felszerelések eladásából származó pénzügyi alapok szigorú kezelését követeli meg. Erre a derbire a Black and White, a Juve egyik radikális szurkolókból álló csoportja 11 millió lírát költ (cca. 1 100 ezer forint – a ford.). A tárgyakat a meccs előtti utolsó két nap folyamán készítik el – a mérettől függően vagy a klubban, vagy az egyik szurkolónál egy hátsó udvarban, esetleg egy üres telken. A Toro szurkolók általában Serafino G. műhelyében gyűlnek össze, aki templomi freskókat restauráló festőművész és a Maratona egyik fő koreográfusa.

Vasárnap reggel a drukkerek elárasztják a városközpontban található főbb szurkolói klubokat. A Fedelissimik, a gránátvörösök leghűségesebb magjának gyülekezőhelye a Juventus Torino klubtól néhány lépésre található, oly közel, hogy a két tábor szurkolói egymásba botlanak, és méregetik egymást, mielőtt becses szentélyükbe térnének. Minden klubban van bár, egy nagy és több kisebb terem, a falak tele vitrinnel, bennük a tróféák és szalagok, sztárok és dicső jelenetek fotói. Nemesak a törzstagok szoronganak itt feszült arckifejezéssel, megvitaván a legapróbb részleteket, hanem azok a szurkolók is, akik messziről érkeztek, egész éjszaka utaztak, és itt próbálják egy kicsit kipihenni magukat. A Juventus Torino klubban egy hosszú asztal körül gyűlik össze az a jó negyven lotharingiai, többségükben olasz emigránsok gyermekei, akik a Juvét és a szintén olasz származású lotharingiai Michel Platinit jöttek biztatni. Két fogás között üdvözlik a Párizsból, Genfből és máshonnan érkező Juventus-klubok tagjait.

Eközben a város legkülönbözőbb pontjain az átlagos fiatalok is szurkolóvá lényegülnek át, kifestik magukat, "kitűzővirágba" borulnak, amelyeket saját maguk fabrikáltak, vagy inkább vásároltak. A Juve hivatalos katalógusa nem kevesebb mint 86 árucikket (kendőket, trikókat, mandzsetta-gombot, matricákat stb.) ajánl. A megrendeléseket intéző eladási osztály, melynek éves bevétele 2 és 3 milliárd líra közé tehető, egyéb kiegészítőket is kínál.

Tíz óra harminc perctől, jóval azelőtt, hogy a várost átszelő lármás menetek fősorakoznának, a vezető szurkolók és segítők a saját területük díszítésével foglalatoskodnak a stadionban. Bandieronékat, azaz jelvényeket és transzparenszeket akasztanak a korlátokra, a rácsokra és a tifosi klubok nevét tartalmazó táblákra. A klubnevek leggyakrabban a szurkolók származási helyét mutatják (például Juventus Club Roma), más esetekben egy-egy nagy sztárra emlékeztetnek (Juventus Zoff Klub, Juventus Bettiga Klub stb.), sokszor pedig a dicsőséges csapat iránti odaadást jelölik (Fedelissimi Madama Club – "A Nagyasszony leghűségesebb szolgálói", Firmamento bianconero – "Fekete-fehér mennyország", Cuore eterno bianconero – "Az örök fekete-fehér szív" stb.). Az elnevezéseknek ez a kavalkádja az érzelmi felfokozottságot és a térbeli sokszínűséget hivatott kifejezni: a

Juventus Bangkok Klub bandicionéja mögött hiába keresnénk thai embereket vagy a rendkívüli esemény alkalmából hazatért olasz emigránsokat; e név egészen egyszerűen a Signora univerzális vonzerejére utal. Eközben a stadion két hatalmas karéja lassan megtelik: az egyik oldal gránátvörös, a másik fekete-fehér színpompát ölt. Míg egycsck a rigmusokat gyakorolják, Serafino G. koreográfiája utolsó részleteit tökéletesítgeti nagy izgalommal. A Maratona és a Filadelfia délre már zsúfolásig megtelik. A középen lévő hivatalos tribün viszont csak a meccs kezdete előtti utolsó félórában népesül be. A szembeni lelátó neve "*distinti*", jelezvén, hogy ide csak a nem csoportosan érkezők ülhetnek. Ez a lelátó – mely a meccs előtt másfél órával telik meg – szintén két részből áll: egy gránát- és egy fekete-fehér színűből. Itt kapott helyet a marseille-i fiatalok bandája, a két éve alapított első franciaországi radikális szurkolócsoporthoz, mely azóta rendszeresen eljön tanulni a *Stadio Comunale*-ba. Szicíliai származású vezetőjük szenvedélye megoszlik az Olympique Marseille, azaz a befogadó város klubja, valamint a Juve között. A Juve, mint már említettük, számos Olaszországból emigrált család kedvence. Kivételes dolog, ám ez is az esemény hevességét mutatja: a Juventus-klubok elnöke, aki általában a hivatalos tribünön foglal helyet, e derbi alkalmával saját táborához ül.

A dobok ritmikus hangjai, a két tábor közötti hang- és látványpárbaj, az egymás elleni támadások és gúnyolódások a meccs kezdetének közeledtével mind kiélezettebbé és indulatosabbá válnak. A sértegetések és *lazzik* ide-oda röpködnek a két csoport között, hol torokszakadtából skandálva, hol betűkből vagy színekódokból összeállított transzparenszokra írva. Először újjal mutogatnak a szemközti tábornak, "*conigli*"-nak (nősténynyúlnak) és "*merda*"-nak (szarosnak) nevezik egymást, majd újabb és újabb provokatív gesztusok következnek. Egy gránátvörös szurkoló a pálya felezővonalára, a két tábor közötti szimbolikus határra, egy fekete-fehér nyulat tesz le. A teátrális ötletek egymást követik: a Toro tifosi gránátvörös pomponokat ráznak, mire a Juve-sok fekete-fehér léggömböket lengetnek válaszul. Az ellenfél régi és újabb kudarcait is fölelegetik: "*Un miracolo non c'è stato e l'Hajduk vi ha eliminato!*" ("Nem történt meg a csoda, és a Hajduk – a horvát Split csapata – kivert benneteket!") – a Toro Európa-kupabeli vereségére céloznak ezzel. "*A noi le coppe, a voi sul culo le toppe!*" ("Miénk a kupa, tiétek a folt, hogy ne lógjon ki a seggetek a gatyából!") – skandálják a Juve tifosi. E provokációkra válaszul a gránátok a Juventus játékosainak avítségát kezdik gúnyolni: "*Gobbi, il pranzo è servito!*" ("Púposok, tálalva van!")). E mondás arra a köpenyre utal, melyet egykoron a Juve játékosai viseltek, és amelytől – ha a szél aláfúj – púposnak látszottak; áttételesen azokat a tulajdonságokat jelölik így, amelyek hagyományosan a púposághoz kapcsolódnak: a rosszindulatot, a ravaszságot, az érdemtelenül élvezett szerencsét. Saját táboruk vezénylése közben a két oldal radikális vezetői párbajra hívják egymást a jól ismert jelbeszéd alapján. Megígérik például egymásnak, hogy majd "megvárják a másikat a kijáratnál", hogy megverekedhessenek.

E esatározások rövid időre félbeszakadnak, amikor a mérkőzés kezdete előtt egy órával a rejtkehelyükről frissen érkezett játékosok bevonulnak a zöld gyepre, hogy átérezhessék a pálya és a nézőtér légkörét. Még öltönyben és nyakkendőben vannak, s miközben lassan sétálgatnak, olykor babonásan meg-megérintenek egy-egy gyeptéglát. Majd a közönséget köszöntik, begyűjtve az övéik éljenzéseit és az ellenfél szurkolóinak szidalmait.

Amikor a játékosok visszatérnek az öltözőbe, a két tábor közötti sértegetések ádázabbá válnak, az érzelmek hőfoka tovább emelkedik. A Juventini a Torino brazil játékosát,

Gabriele és az igaz szenvedés

"Az egész egy verekedéssel kezdődött. Még az általános iskolába jártam, amikor valaki megkérdezte tőlem, kinek drukkolok. Nem ismertem a torinói csapatokat, ezért megkérdeztem, melyik a gyengébb. Azt válaszolta, hogy a Torino. Hát akkor a Torinónak, mondtam. Az a gyerek, aki a kérdést feltette nekem, a Juve-nak szurkolt. Rögtön egymásnak is mentünk." Gabriele véletlenszerű döntése az iskolaudvaron a gyermekkorától benne lévő világszemlélet eredményének tekinthető: "Sosem az erősebbek oldalán álltam. Kiskoromban néztem a westerneket a tévében, és mindig az indiánoknak drukoltam. Ők mindig vesztek, én meg nagyon szomorú voltam, de mégis nekik drukoltam. Később, az újabb filmekben már ők is nyertek, és ettől nagyon boldog voltam."

A Toróval kapcsolatban hasonló érzései vannak. Gabrielének kisgyerekkora óta az a benyomása, hogy igaz, de reménytelen ügyet szolgál, hiszen nincs sok esélyük a Juve gazdagságával, hatalmával, sikerével szemben. Választásának ára a szenvedés és a klub iránti szenvedélyes kötődés a legszörnyűbb balsors közepette is. "Amikor vesztlünk, kétszeresen szenvedünk. Egyrészt a Toro vereségétől, másrészt a Juve győzelmétől. Ez teljesen kikészít. Tényleg nagyon fáj: elmegy a kedvem a beszédetől, az evéstől, attól, hogy bármit is csináljak, főleg akkor, ha a játékosok jól küzdöttek, de a sors kitolt velük." Jelentős anyagi háttér híján, a Torónak fokozott harci kedvről, *grintáról* kell tanúbizonyságot tennie. Ez jellemzi játéktílusát. A csapatok közötti erőegyenlőtlenség a tifoseri granaták részéről is csak a fokozott elkötelezettség révén ellensúlyozható: "Mások technikai értelemben beszélnek a meccsről, belőlünk a szív beszél! És amikor a szerencse ránk mosolyog, az valami kimondhatatlan nagy öröm, könnybe lábad a szemem, libabőrös leszek és az az érzés tölt el, hogy így vannak rendjén a dolgok, a győzelem a bátorság és a munka jutalma. Egyébként nálunk mindig mindenki dolgozott: apám, anyám, nővérem. Amink van, azt a két kezünk munkájával szereztük."

Juniort becsmérik a bőrszíne miatt: "*Junior lavati con Lip!*", azaz: "Junior, mosakodj Lippel!" [a Lip egy mosóportfajta]. A Toro tifosiik Serena szidalmazásával válaszolnak: "*Serena, puttana, l'hai fatto per la grana!*", azaz: "Serena, te kurva, a zsozsóért tetted!". Ezzel arra céloznak, hogy a nemzetközi rangú középpályás otthagya a Torinót a Juventusért, elkövetve ezzel a tifoseria granaták által elképzelhető legszörnyűbb árusítást. A sértegetések a tetőpontra hágnak, amikor a szurkolók földézik a másik csapat múltjának legtragikusabb emlékeit. A Juventusnik egy transzparenst emelnek a magasba a következő felirattal: "*Grande Toro, ti preghiamo: si prendi l'aero, te lo pagiamo noi*" (Nagy Toro, kérve-kérünk: ha repülőre ülsz, hadd fizessük mi azt" – a supergai dráma gúnyos felemlegetése), a Torino tifosiik rögtön rávágják: "*Animali con voi Bruxelles è stato troppo onesta!*" ("Állatok, Brüsszel kevés volt nektek!" – a Heysel stadion drámájának szarkasztikus idézése). A Maratona ezt követően bemutatja a Serafino G. által kidolgozott látványos koreográfiát: a szurkolók egymás után villantják föl a Juve firenzei és veronai ellenfeleinek színeit, a vöröset, a lilát, a sárgát és végül a kéket, a Juve ellen országsszerte felgyülemlett ellenszenvre célozva. A distincti lelátóján ülő Toro drukkerok megtapsolják a mutatványt. Az ifjú gránátvörösök újjítóképességének köszönhetően a két karéj közötti versengés így a Maratona javára billen.

Tíz perccel a meccs kezdete előtt a feszültség eléri a tetőfokot. A szurkolók – saját csapatukat dicsőítve, az ellenfelet pocskondiázva – minden erőfeszítésüket egyetlen szaggatott ritmusban egyesítik: szlogenek, hajókiáltók, dudák hallatszanak, kendők és zászlók

Gabriele választása nemcsak egy életfilozófiát, hanem egy bevándorló család társadalmi pályáját is tükrözi, mely az utána érkezőkhöz képest igyekszik elsőbbségét és beágyazottságának szilárdságát egyértelműen kifejezni. Gabriele piavilles-i származású, szülei az ötvenes évek elején telepedtek le a piemontei fővárosban, amikor fiuk még kicsi volt. Juve vagy Torino? Az első időkben még haboznak a két csapat között, végül elszánt granata szurkolókká válnak. A városközpont egyik lemezboltjában dolgozó Gabrielének sikerül beilleszkednie a Turint támogató széles helyi középosztályba. (A Turin a klub és a város piemontei neve, ebből lesz később a Torino.)

Tifoso-pályafutása a szokásos módon kezdődött: kiskamaszként a Maratonába jár barátaival, a játékosok fényképeit gyűjti, könyveket és képeslapokat halmoz fel, majd – elkötelezettségének logikus következményeként – belép az egyik szurkolói klubba, a Fedelissimibe. A katonaság után némileg eltávolodik korábbi közösségétől: a Maratonát is elhagyja, és a középső tribünre ül át a meccsek alatt. Ez a száműzetés csak néhány évig tart. Harminc évesen Gabriele ismét a Maratonába kerül, mégpedig hangadóként. Bemutatják Serafino G.-nek, a tribün "koreográfusának", aki egyben a Leoni della Maratona elnevezésű radikális csoport irányítója, és aki jobbkezeinek teszi meg. "Egy ilyen típusú szervezetben szükség van egy emberre, aki az asztalra csap, ha kell. Én pedig képes vagyok erre, még ha ezt sokan nem tételezik is fel rólam, mert máskor elég félnék vagyok." Ezután már "szurkoló dolgozóként" tart fenn kapcsolatot, sok esetben barátiakat is, a Toro játékosaival, akik rendszeresen betérnek a lemezboltba is, ahol dolgozik. Szívesen emlegeti a helyzetből származó jelképes előnyöket: "Tisztelem. A játékosok megismernek, egyúttal utazhatok, vacsorázhatok velük." De nem feledkezik meg szenvedéseiről sem: "Amikor a csapat rosszul játszik, nem fűtyülhetem ki a barátaimat. Szenvedek a körülöttem ülők csúfolódásaitól. Mostanság megcsúsztam, hogy háromszorosan is szenvedek: a Toro kudarca, barátaim megszegyenyülése és a Juve győzelme miatt. Ilyenkor a hit minden erejére szükségem van, hogy szembenézhessek ezzel a helyzettel."

lengenek. A csapatok összeállításának bemondásakor az egyik oldal éljenzésére a másik oldal füttYorkánnal válaszol, olyan erősen, hogy a bemondó hangja szinte teljesen elvész a hangzavarban. Hirtelen, a hatalmas láрма közepette, a Juve-szurkolók egyik vezetője ünnepélyesen megadja a jelzést: "Sù ragazzi, arriva la Signora!". Erre valamennyi fekete-fehér tifosi felugrik, hogy köszöntse pályára lépő csapatát. Petárdák durranak, füstbombák füstje gomolyog, hatalmas lepedőket bontanak ki, amelyek a szurkolócsapatokat szinte teljesen elfedik.

A pályán a Juve nagy sztárjai (Cabrini, Scirea, Manfredoni, Platini, Laudrup) sokáig uralják a játékot: a 87. percig 1:0-ra vezetnek. Ám Zaccarelli, a *libero* és egyben a gránátok kapitánya végül Junior lövését (mely Tacconiról, a Juventus kapusáról pattan eléje) a hálóba pöccinti: 1:1. A döntetlenül végződő találkozót követően Lerda, egy fiatal Toro-játékos, akit a meccs közben állítanak be, a szokással dacolva megtagadja, hogy kicserélje trikóját az ellenfelével. "*Granata fine alle radici*" – kommentálják elégedetten a Maratona lelátóján. Azaz: íme, egy focista, aki "zsigereiben is gránátvörös".

Az öltözők és a hozzájuk vezető folyosók pillanatok alatt zsúfolásig telnek vezetőkkel, hivatalos személyiségekkel, újságírókkal, távolról érkezett kiváltságos szurkolókkal, akik az otthonról hozott ajándékokat igyekeznek átadni bálványaiknak. Trappatoni, a Juventus edzője a meccset elemzi: "Cabrini kihagyott egy hatalmas gólhelyzetet, az utolsó percekben pedig egy ügyetlenül eladott labdával eljátszottuk a szerencsénket. Ahogy a híres szerző mondja: voltak lehetőségeink, de végül nem lett belőlük semmi." Manfredoni és

Bonini, akiket megbüntetett a játékvezető – gondosan elkerülve a túlzásokat, hiszen Juvésok –, a *vitatható* döntés "áldozatainak" tüntetik föl magukat: "Casarin úr a derbi alatt elkövetett számtalan hibája után elhatározta, hogy bekeményít. Nem volt szerencsém, pont engem választott ki" – mondja az előbbi. Az utóbbi érvei kidolgozottabbak: "Dossena – a Toro középpályása – a könyökével hatalmasat vágott az arcomba. A bíró éppen csak figyelmeztette, aztán visszafordult, és ugyanezt tette velem is. Elvesztettem a türelmemet, és megtapsoltam. Lehet, hogy ez egy kicsit túlzás volt, de nem voltam magamnál." Egy futballmeccs valóban az értelmezési lehetőségek végtelen számú variációját kínálja az érdeket, a szerencsét vagy az igazságot illetően; kétségkívül ez tekinthető a sport egyik jellegzetességének. És miközben az öltözőkben a sorsról és a balszerencséről értekeznek, a szurkolók lassan összecsomagolják kellékeiket, de befejezésül még elskandálnak egy bosszantó rigmust a másik tábor irányába: "*Va fanculo Black e Ouité (White)!*" Miután elrakták a ponyvákat, dobokat, összehajtogatták a zászlókat, a fiatal tifosik sietnek az öltözők kijárata felé, hogy díszsorfalat álljanak bálványaiknak, pár szó, egy autogram vagy egy kézfogás reményében.

A Juventus Club Torino elnöke és tanácsadói szövetségük központjába sietnek, ahol nyájasan fogadják a gratulálókat: a Juventus Club Roma minden meccsükön jelen lévő tagjait, és azokat a szurkolókat, akik ki tudja, honnan jönnek kerékpáron, vonattal, autóval. A fedelissimik félgyőzelmet ünnepelnek, ami még nem indokolja, hogy zászlóikkal az örök ellenfél ablaka alá vonuljanak. A Toro tifosik majd csak néhány nap múltán ünnepelhetik hangosan a Juventus Klub székháza előtt, hogy a Signora a BEK-ben kikapott az FC Barcelonától. Ez alkalomból a fedelissimik az "öreg hölgyet" csúfoló karikatúrákkal tapétázzák ki székhelyüket. Az egyikén csupán ennyi áll: "Vége, barátaim!"

JOBBÁGY IMOLA FORDÍTÁSA

Jegyzetek

1. A kifejezés a Húshagyó kedden folytatott elszánt meccsre vezethető vissza, ahol Derby városának két egyházközössége csapott össze, a Saint Peter és az All Saints.
2. A Barça-Español – e csapatoknak még a neve is kifejezi hovatartozásuk és elképzeléseik különbségeit – ellentétéről lásd: G. Colomé (1992:59–66.).
3. Az olasz típusú kettős ellentétekről lásd: R. Grozio és M. Flamigni (1990:139.). A derbiken kívül minden egyes sportesemény szenvedélyes ellenségeskedéseknek ad helyet: Coppi hívei nemrég még Bartali híveit utálták, Rivera csodálói pedig Mazzola rajongóit (a válogatott focicsapat sóprögetői a hetvenes években).
4. A Sampdoria neve egy munkáskerület rövidítéséből (Sampierdarena) és egy gazdag műkedvelőnek, Dorianak, a csapat megalapítójának és egyben mecénásának a nevéből származik.
5. R. Grozio és M. Flamigni (1990:139–149.) E különbséget hangsúlyozandó, a két szerző teljesen szembeállítja a SAINJU-t (Sampdoria, INter és JUventus) és a GEMITO-t (GEnova, MILan, TORino). Ez az eljárás lehetetlenné teszi, hogy a hasonlóságok mellett észrevegyük a különbségeket is.
6. Ez utóbbi szembenállás nem igaz többé az AC Milan esetében, mivel ma már a Milan az újítók közé tartozik.

7. Ez az eltérés világosan kirajzolódik, ha összehasonlítjuk az Inter és az AC Milan szurkolóinak társadalmi összetételét. Íme, A. dal Lago és R. Moscati (1992) adatai (%):

	Inter	Milan
Munkás	34,4	22,3
Kisiparos	9,1	5,7
Alkalmazott	30,5	39,4
Kereskedő	9,1	16,0
Értelmiségi	11,0	10,3
Vállalati vezető	3,9	1,7
Egyéb	2,0	4,6

A hiedelemmel ellentétben tehát az Internek sokkal több az alsóbb rétegekből származó szurkolója, mint az AC Milannak.

8. 1923 óta a klub az Agnelli dinasztia kezében van, mely közvetlenül vagy közvetve gyakorolja a hatalmat. Az első elnök Edoardo, a Fiat alapítójának fia (1923–1935), majd az ő fiai következnek: Gianni (1947–1956), a gyár jelenlegi vezetője és Umberto (1956–1962), akiket a cég belső emberei követnek. V. Catella mérnök (1962–1971) és a hűséges játékos és a klub kiszolgálója, G. Boniperti (1971–1989).

9. Az 1981-es népszámlálás szerint a Piemonte tartományban frissen letelepedett lakosok 55%-a Délről érkezett.

10. A szélsőséges torinói szurkolócsoporthoz vezetőiről lásd még R. Moscati (1988:233–240.)

Irodalom

Colomé, G. (1992): "Il Barcelona e la società catalana", in P. Lanfranchi (éd.): *Il Calcio e il suo pubblico*, Naples, Edizioni Scientifiche Italiane, 59–65.

Dal Lago, A. – Moscati, R. (1992): *Regalateci un sogno. Miti e realtà del tifo calcistico in Italia*, Milan, Bompiani

Flamingni, M. – Grozio, R. (1990): "Il 'GeMiTo' del derby", in R. Grozio (éd.): *Catenaccio e contropiede. Materiali e immaginari del football italiano*, Rome, Antonio Pellicani, 139–148.

Moscati, R. (1988): "La violenza negli stadi e i giovani", in *Giovani e Violenza* (Direzione Generale dei Servizi Civili de Ministero dell'Interno ed.), Rome, Edizioni TER, 212–240.

Pennachia, M. (1985): *Gli Agnelli e la Juventus*, Milan, Rizzoli

Goldschmied Adolf

tea- és kávénagykereskedő

BUDAPEST, VII., NEFELEJTS-U. 12

T e l e f o n 3 1 - 5 - 9 9

Magyarország legnagyobb tearakttára.

SPORTBARÁTOKNAK ENGEDMÉNY.